II. VISUL

Dintre manifestarile psihice, visul ocupa o pozitie privilegiata pentru ca Freud afirma ca „visul este calea de acces la inconstient”, deoarece multe din aspectele functionarii inconstientului au fost descifrate pe baza visului. In perioada de inceput a psihanalizei, terapiile psihanalitice se bazau pe interpretarea visului, el furnizand principalul material pentru interpretare.

Descoperirea continuturilor visului e un succes cultural celebrat printr-un monument material in Viena (langa casa unde Freud a analizat primul vis).

Teorii prefreudiene despre vis

A. In aceasta serie de teorii trebuiesc mentionate ***teoriile somatice***. Consform acestei teorii, visul era un fenomen datorat reducerii actiunii cerebrale in timpul somnului Pe de o parte, somnul diminueaza sau rupe legatura cu lumea exterioara, iar pe de alta parte saraceste legaturile intrapsihice. Aceasta diminuare explica, dupa reprezentantii acestei teorii caracterul absurd al visului => visul e un fenomen somatic.
Unul dintre reprezentantii acestei teorii, Binz, considera ca visul e intotdeauna inutil, adesea morbid.
Deoarece aceste teorii explicau visul printr-un fenomen somatic=> visul are nici o functie, sensul nu poate fi interpretat.
Acum, datorita dezvoltarii neurofiziologiei se manifesta o recrudescenta a teoriilor somatice despre vis.

B. ***Teoriile populare si teoriile romantice***.

Freud, desi era neurolog, apreciaza in mod particular aceste teorii pentru ca ele atribuie visului un sens. Conform acestor teorii, visul fie ca reprezinta o cale de comunicare intre om si divinitate, fie are un caracter premonitaoriu (anticipeaza viitorul). Din punctul de vedere al acestor teorii, se pune problema descoperirii sensului visului.
Exista in teroriile populare 2 metode de interpretare: - metoda simbolica
- metoda descifrarii

- **metoda simbolica**: visul se interpreteaza astfel: continutul manifest e luat ca intreg si echivalat cu un alt intreg care-l lamureste. **Ex.**: Interpretarea pe care Iosif o da in Biblie visului faraonului cu vacile ce semnifaca anii de foamete.

Dupa Freud, aceasta metoda are si *deficiente*:
- visele inteligibile cu adevarat ii sunt inacesibile
- reusita interpretarii depinde de calitatea interpretului si nu de o tehnica anume ce poate fi invatata.

- **metoda descifrarii**, e mai aproape de psihanaliza prin aceea ca imparte visul in elemente componente, interpreteaza aceste elemente unul dupa altul si recompune un sens integrator pe baza acestor sensuri partiale.

Diferenta majora fata de psihanaliza: metoda descifrarii, foloseste „dictionarul de simboluri”, cartile de vise. In aceste carti, fiecare simbol oniric are o traducere prestabilita.
Deficiente:
- cartile de vise sunt stabilite arbitrar =>traducerile sunt si ele arbitrare
- cartile de vise au un caracter impersonal, netinand cont de istoria individului.

Conceptia freudiana despre vis

Ce deosebeste conceptiile lui Freud de celelalte conceptii e faptul ca ea se bazeaza pe experienta terapeutica. Freud a invatat ca visul poate fi inserat prin lantul asociativ care leaga un fenomen morbid (simptom) de continutul patogen ce-i sat la baza. Aceasta descoperire e legata de faptul ca pacientii lui Freud, care la inceputurile psihanalizei erau rugati sa asocieze pe marginea simptomului, incepeau adesea sapovestesca vise. Freud intelege astfel ca visul, ca si simptomul nevrotic, isi are originea in inconstient.
Definitie: Visul este asemeni actului ratat, un fenomen psihic de compromis care satisface in acelasi timp 2 tendinte contradictorii:
- dorinta de a dormi (sistemul constient-precojnstient)
- dorinta inconstientului (refulata), care dupa Freud e de natura instinctuala.

Altfel spus, visul permite o manifestare si o satisfacere deghizate ale dorintei inconstiente, in asa fel incat somnul sa nu fie perturbat.

Continutul manifest – continutul latent

Analiza oricarui vis din perspectiva freudiana, va inregistra un continut manifest al visului si unul latent.

A. ***Continutul manifest.*** Imaginile, ideile, sentimentele pe care visatorul le pastreaza in minte in momentul in care se trezeste sau si le poate aminti. Continutul manifeste reprezinta partea constienta a visului (fatada visului).

Caracteristicile continuturilor manifeste:

- **lacunar**, legaturile necesare intre diferite elemente de vis ce lipsesc. Privirea asupra continurului manifest este prezentat ca un text cu omisiuni.
- **absenta logicii** cu care suntem obisnuiti in starea de veghe. Din punctul de veder al constientului si al logicii, visul e un fenomen, de cele mai multe ori, ilogic.
- datorita primelor 2 caractere, visul e **inteligibil**
- unele vise se caracterizeaza prin **neutralitate afectiva** (nu transpare nici un fel de sentiment al visatorului)

B. ***Continutul latent.*** Notiunea de continut latent e indisolubil legata de interpretarea analitica. La continutul latent se ajunge doar prin intermediul analizei. *Continutul latent reprezinta totalitatea semnificatiilor obtinute prin intermediul interpretarii psihanalitice pe baza continutului manifest si a asociatiilor pacientului.*

In continuturile latente figureaza resturi diurne, amintiri si dorinte din copilarie, impresii corporale si aluzii la relatia cu terapeutul. In visele facute in cadrul analizei apare psihanalistul de foarte multe ori. In legatura ce acest fapt (ca continutul latent se pune doar in legatura cu psihanaliza) incercarile de a interpreta visele nu au sanse de reusita daca cei ce analizeaza nu au o pregatire speciala.

*Caracteristicile continultului latent: (*reprezinta inversul continuturilor manifeste):

- la nivelul continutului latent neexistand lacune.
- e logic
- inteligibil
- viata afectiva e pe deplin reprezentata.

Trecerea de la continuturile latente la cele manifeste (ceea ce inregistreaza constientul), se face prin intermediul travaliului visului, care estedin punct de vedere freudian, un demers de traducere in sensul incifrarii. Datorita actiunii travaliului visului, constiinta oricarui om nu mai poate identifica continuturile latente in adevaratul lor sens.

Interpretarea este o actiune care are ca scop descifrarea continuturilor manifeste, astfel incat sa se poata ajunge la continuturi latente (punctul de veder freudian: sa se ajungea la dorintele inconstiente)

Dorinta in vis

Dupa Freud, principalul sens al visului este realizarea unei dorinte (in esenta, unei dorinte inconstiente).

Dorinte ce pot fi satisfacute in vis:

- *dorinte diurne acceptate de* ***Eu,*** dar care, din cauza unor circumsatnte nefavorabile, *nu au putut fi realizate*. In aceasta categorie intra visele de tip infantil, unde dorinta diurna frustrata apare in vis ca realizare. Freud citeaza visul persoanelor ce traiesc in situatii limita si care, in vis, compenseaza toate conditiile severe (caldura, alimente etc). Tot aici intra siurmatorul vis: o tanara curand casatorita, care in timpul noptii viseaza ca ia venit ciclul (interpretare: sa nu fi ramas insarcinata,pentru a se putea bucura de luna de miere).
- Dorintele care apar in timpul somnului si tin de *nivelul fiziologic* (Visele erotice)
- Dorintele diurne care sunt in *dezacord cu* ***Eul*** si care se satisfac in timpul noptii.
- *Dorintele infantile.*

Exemple de vise infantile

ex. 1: multi copii, toti fratii, surorile, verisoirii si verisoarele analizandei alergau pe o pajiste. S-au transformat apoi in pasari si au zburat. *Intepretare*: dorinta de muri toate aceste rude, pentru ca analizanda sa se poata bucura de toata dragostea rudelor.

ex. 2: Visatorul fuge de acasa cu nansa lui, o femeie frumoasa cu 2 copii reusiti, pentru a se acsatori cu ea. Introcadu-se, isi gaseste sotia in pat cu altul. Acesta se afla in alt pat apoi se suie in patul sotiei. Visatorul pleaca intrebad-o pe sotie cand sa se intoarca.

Intepretari : - 1 - dorinta de a avea o partenera sexuala, se datoreaza faptului ca sotia era insarcinata si nu putea avea relatii sexuale.
- 2 - dorinta de a avea o alta sotie, o sotie cu 2 copii reusiti ca si nasa.
- 3 - dorinta de deculpabilizare (amantul sotiei)
- 4 - dorinta de a lasa latura feminina cu sotia si de a-si manifesta latura masculina cu nasa.

ex. 3: anamneza: pacienta a fost data spre crestere si infiere unei familii deoarece mama sa nu-si putea permite sa o creasca (maam donatoare mai avea si alte fiice). Multi ani mai tarziu, mama adoptiva se imbolnaveste mental. Adulta, pacienta devine doctor si la 40 de ani viseaza: mama adoptiva, mult mai tanara, facea un chiuretaj. Doctorul o chiureta cu degetul, procedeu foarte dureros.

Intepretari : -1 - dorinta ca mama adoptiva sa fie mai tanara pentru a putea fi sanatoasa mental

- 2 - chiuretajul: dorinta ca mama naturala sa nu mai faca alti copii pentru ca ea sa fi ramas singurul copil.
- 3 - durerea: pedepsirea mamei adoptive pentru necazurile pe care i le porducea, datorita bolii ei mentale
- 4 - dorinta ei de a fi barbat si de a putea astfel performa un act sexual cu mama ei naturala.

PSIHANALIZA

26.noiembrie.2003

curs 8

Dificultati ale teoriei freudiene despre vis

Teoria freudiana despre vis este expusa multor riscuri, dar 2 dintre dificultati pe care le presupune au fost sesizate chiar de Freud.

- Exista o categorie de vise care contrazice (cel putin aparent) teoria lui Freud despre vis ca implinire a unei dorinte. Astfel de vise sunt in primul rand ***visele de pedepsire***. *Caracteristica lor*: sunt insotite de o stare marcanta de neplacere. Si aceste vise de pedepsire reprezinta realizarea unei dorinte inconstiente, numai ca aceasta dorinta nu tine de dimensiunea pulsionala a personalitatii, ci e o dorinta care *provine din supra-Eu* (instanta socializata, dar inconstienta). De obicei visele de pedepsire sunt alimentate de interdictii culturale, care impun o pedeapsa pentru dorintele neacceptate cultural.

Ex.: analizandul, e un barbat tanar, inteligent si prolific in plan profesional (stiintele exacte), dar fragil in plan afectiv. Viseaza ca pe un testicol ii apare o infectie; se duce la doctor, acesta urmand sa i- o extirpe.

Interpretarea : visul se bazeaza pe un eveniment real care se petrecuse cu 2 saptamani in urma. Ii apruse un cos, care s-a retras lasand in urma un chist. Visul exprima dorinta pacientului ca analistul sa-l pedepseasca, sa-l opereze (castreze) pentru dorintele sale incestuoase.

- A II-a categorie de vise ce pune in dificultate teoria freudiana despre realizarea visului, o reprezinta ***cosmarul.*** Cosmarul e caracterizat de *prezenta unei stari de anxietate*, care in anumite situatii poate provoca trezirea. In acest caz infirmarea teoriei lui Freud pare a fi mai evidenta, in sensul ca visul poate conduce la trezire.

Dificultatea poate fi rezolvata astfel :

- angoasa si trezirea reprezinta *mijloace extreme* care urmaresc sa inpiedice dorinta interzisa de a patrunde in constient. Sunt mijloace extreme pentru ca inainte de utilizarea lor se mai pot folosi si alte mijloace pentru a percepe realitatea inconstienta:
- o prima masura este ideea care apare in timpul visului ca „tot ce se petrece nu e decat vis". Aceasta ideee anuleaza ideile ce tind sa se apropie de constient.

Aceste sentimente de angoasa sunt provocate, contrar opiniei profanilor, de forta dorintelor refulate ce tind sa patrunda in constiinta.

Ex.: Visele de efractie. Schema : visatorul e in casa si casa este asediata de un rau facator ce ameninta cu o arma.

Solutie : dorinta inconstienta e dorinata de a avea o relatie sexuala violenta (dorinta de viol).

Cenzura ce participa la formarea visului apeleaza la trezire, ca o ultima masura de a impiedica dorinta inconstienta sa patrunda in constient. Cenzura seamana cu paznicii vechilor orase ce aveau menirea de a-i apara pe cei din oras de pericole in timpul noptii, dar cand acestea erau prea mari, paznicii ii trezeau pe oraseni.

Calificarea visului in functie de raportul continut manifest – continut latent

- ***Visele in care continutul manifest si cel latent coincid***. (sau deosebirea dintre ele este minima). Aceste vise sunt foarte frecvente la copii si de aceea Freud le-a numit „vise de tip infantil". *Importanta lor consta in aceea ca demonstreaza clar ca visul e realizare halucinatorie unei dorinte.* Astfel de vise realizeaza dorinteconstiente traite in timpul zilei, care nu au putut fi realizate datorita unor circumstante nefavorabile.

- ***Visul in care continutul manifest si cel latent nu coincid*** (majoritatea viselor pe care le au adultii). Aceste vise presupun dificultati de intelegere datorita caracterului lor ininteligibil. In cazul acestor vise, diferenta intre continutul manifest si continutul latent este data de interventia travaliului visului.

Travaliul visului, este un proces necreator, care doar traduce continutul latent in continut manifest in asa fel incat acesta sa devina acceptabil pentru cenzura (nici in vis nu suntem liberi pentru ca exista o cenzura).

Travaliul visului utilizeaza multe mijloace. Cele mai importante : - *condensarea*
- *figurabilitatea*
- *deplasarea*
- *elaborarea secundara*

Condensarea *:*

actiunea ei este vizibila in faptul ca ceea ce numim continut manifest este mai redus cantitativ in raport cu continutul latent. Este posibil ca in economia unui vis, textul continutului manifest sa fie extrem de redus (ex: o singura propozitie), in timp ce continutul latent este mult mai bogat.

Ex.: Bunica adormisein mijlocul unei gramezi de fasole (vis cu o singura propozitie)

Solutii : 1. Bunica provoaca amintirea visatoarei referitoare la culegerea unei frunze de fasole, cand dedesubtul tufei a gasit un sarpe (fasole - *sarpe - simbol falic universal*).

2. Fotografia reala (scena) in care bunica statea intr-o gramada de fasole. Datorita rudeniei de sange, bunica o reprezinta pe visatoare.

3. Elementul diurn: dupa ce a facut dragoste cu iubitul ei, acesta adoarme : „era fie prea obosit, fie prea satisfacut si asta ma face sa simt ca il domin" => insatisfactia sexuala.

Raportul ditre elementele continutului manifest si elementele continutului latent ar putea fi reprezent si grafic:

E1 , E2 , E3 .... = elemente ale continutului manifest. Ele vor reprezenta mult mai multe elemente din continutul latent (e1 , e2 , e3 , e4 , e5 , e6 ...), intr-o maniera care poate face foarte dificila descifrarea visului.

Punctul de vedere al realizarii psihologice a condensarii : inlocuirea mai multor lanturi asociative printr-o singura reprezentare aflata la intersectia lor. Energia acestor lanturi esociative condensata, poate fi preluata de aceasta reprezentare reprezentanta.

Observatie : Procedeul condensarii nu e specific visului. El poate fi intalnit si in actul ratat, cuvintele de spirit sau simptomul nevrotic, condensarea fiind un proces specific fenomenului la care participa inconstientul. O vom regasi si in produsele culturale (operele de arta). Condensarea pentru a se realiza, utilizeaza fie asemanarile dintre elementele continutului latent, fie opozitiile dintrelele.

Ex.: Irma, personajul principal din primul vis analizat de Freud, nu se reprezinta doar pe sine ci, pe baza asemanarilor, le reprezenta si pe sotia si fica lui Freud.

Figurile compozite sau figurile mitologice din vis, se realizeaza tot pe baza unor asemanari.

Ex. : Doctorul M ,din acest vis cu Irma, sintetizeaza in aceasta figura pe M si pe fratele lui Freud, elementul comun fiind unul psihic (ambii s-au opus parerii lui Freud).

Ex. de condesare bazata pe contrariu: visul Mariei, care purta o rochie cu flori asemanatoare cu cea a ingerului din picturile cu Buna Vestire. Florile sunt albe si bogate asemanatoare cameliilor.

Interpretare: Ingerul = puritate ; Florile = Dama cu camelii (opusul puritatii) implica insatisfactie sexuala.

Deplasarea *:*

in timp ce actiunea condensarii condenseaza continutul latent, deplasarea produce o schimbare de accente („o inversare a valorilor"). Ce e important in continutul latent devine in continutul manifest neesential, si invers. Ca si condensarea, deplasarea nu e un procedeu definitoriu pentru vis, ci actioneaza in totalitatea produselor in care intervine inconstientul. Datorita faptului ca deplasarea si condensarea pot fi regasite, de exemplu, in opera literara, asceasta poate fi descifrata folosind metodele de interpretare a visului. Actiunea deplasarii, conjugata cu cea a condensarii contribuie la caracterul neinteligibil al visului.

Ex.: In visul lui Freud despre monografia botanica,accentul continutului manifest cade asupra elementului „botanic", in timp ce in continutul latent , cu adevarat importante sunt relatiile dintre Freud si colegii sai.

Figurabilitatea :

in vise, de cele mai multe ori, ideile abstracte sunt reprezentate prin imagini. Si acest procedeu contribuie la crearea aparentei de absurditate a visului, concret lucrurile petrecandu-se astfel : dintre ramificatiile principalelor ganduri ale continutului latent, vor fi preferate acelea care se preteaza la o prezentare vizuala.

Interventia acestor traduceri a nivelului abstract prin imagini, se explica datorita caracterului regresiv al visului care se intoarce la procesele de manifestare imagistica.

Ex.: Experimentul lui Siveerer: el a constatat ca in satrea de oboseala premergatoare somnului, in mod spontan, anumite ganduri sunt inlocuite cu imagini.

Din experienta psihanalizei, reeiese ca adesea caracteristicele superlative pe care analizatul le atribuie analizatorului sunt caracterizate prin caracteristici ca : constitutie atletica, masivitate, frumusete, etc. Inlocuirea cu imagini nu e singura particularitate care caracterizeaza logica visului, care e o logica a inconstientului. Ea mai are si alte particularitati :
- relatia cauzala poate fi reprezentata in vis fie printr-o succesiune in timp, fie prin transformarea unui lucru in celalat.
- adesea in vis, contradictiile sunt reprezentate printr-unul si acelasi element.

Ex.: Imobilitatea in vis. *Interpretare*: Conflic de tendinte ce au o putere egala.

Simbolul in vis

Utilizarea simbolului in vis e considerata de Freud ca o varianta a deplasarii, in masura in care e o forma de manifestare indirecta. Particularitatile utilizarii simbolului in vis, fata de alte forme de manifestare indirecta, consta in legatura constanta intre un element din continutul manifest si unul din continutul latent.

Simbolurile onirice sunt : - individuale
- generale
- universale.

Psihanaliza freudiana pune accentul pe simbolurile individuale.
Psihanaliza jungiana pune accentul pe simbolurile universale.

Freud este cel care a deschis calea simbolurilor universale, fara sa o fi dezvoltat insa. Descoperirea simbolurilor universale se bazeaza pe experienta clinica (in terapia clinica, aceste simboluri nu produc asociatii).

Pentru a ajunge la sensul simbolurilor universale, Freud apeleaza la comparatia cu produsele culturii : basme, mituri, proverbe, cuvinte de spirit ; in felul ceste prefigurand metoda amplificarii folosita de Jung. Acest procedeu deosebeste psihanaliza de cartile populare de vise, unde echivalarile simbolice sunt arbitrare.

Exemple de simboluri universale :
- imparat (imparateasa), rege (regina), tar (tarina) => **parintii visatorului**
- print (printesa) => **visatorul**
- cutit, pumnal, umbrela, peste, melc, soarece, pisica, sarpe => **simboluri falice**
- cutiile, casetele, toate receptaculele => **femeia caracterizata de functia receptiva si reproductiva**
- scarile, (a urca sau a cobori) => **actul sexual**
- taierea parului, pierderea unui dinte, decapitarea => **castrarea**
- aparitia in vis obiectelor falice (soparla) => **aparare impotriva castrarii**